

Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА)

Факультет інтегрованих технологій і обладнання (ФІТО)

Кафедра хімії та охорони праці

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри хімії
та охорони праці

_____ А.П. Авдєєнко

“ _____ ” _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Актуальні проблеми харчової хімії»

Галузь знань	10 «<u>Природничі науки</u>»
Спеціальність	102 «Хімія»
Освітньо-професійні програми	«Хімія харчових продуктів»

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма «Актуальні проблеми харчової хімії» для студентів галузі знань **10 «Природничі науки»**, спеціальності **102 «Хімія»**, освітньо-професійні програми «Хімія харчових продуктів», 27 серпня 2020 року – 15 с.

Розробник: **Мєнафова Юлія Валентинівна**,
доцент кафедри хімії та охорони праці, к.х.н.

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри хімії та охорони праці

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Завідувач кафедри хімії та охорони праці

_____ (Авдєєнко А.П.)
(підпис)

“27серпня 2020 року

© Мєнафова Ю. В., 2020 рік
© ДДМА, 2020 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7	Галузь знань 10 «Природничі науки» Спеціальність 102 «Хімія»	Обов'язкова	
Модулів – 1	Освітньо-професійні програми: «Хімія харчових продуктів»	Рік підготовки:	
Змістовних модулів – 3		1-й	–
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ – _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 210		1-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента – 9	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
		30 год.	–
		Практичні	
		–	–
		Лабораторні	
		45 год.	–
		Самостійна робота	
135 год.	–		
Індивідуальні завдання: 0 год.			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи для денної форми навчання становить 75/135.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Актуальні проблеми харчової хімії» є об'єктивний аналіз стану світового розвитку харчової індустрії, виявлення і аналіз проблемних позицій і перспектив довгострокового розвитку галузей харчової і переробної промисловості з урахуванням сучасних викликів. Здатність студентів ставити завдання дослідження, вибирати методи експериментальної роботи, інтерпретувати і представляти результати наукових досліджень, самостійно виконувати дослідження для вирішення науково-дослідних і виробничих завдань з використанням сучасної апаратури і методів дослідження властивостей сировини, напівфабрикатів і готової продукції при виконанні досліджень в області проектування нових продуктів.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- сучасний стан і завдання, що стоять перед галузевою наукою в Україні;
- сучасний рівень розвитку наукових досліджень в харчових і переробних галузях;
- основні принципи і вимоги для представлення результатів наукового дослідження;

вміти:

- вибирати методи теоретичної і експериментальної роботи відповідно до завданням дослідження;
- самостійно проводити пошук і підбір інформації по використанню сучасної апаратури і методів дослідження властивостей сировини, напівфабрикатів і готової продукції;
- проводити аналіз та узагальнення експериментальних даних;

опанувати навиками:

- роботи з довідковою й іншою технічною документацією і літературою;
- засобами інтерпретації та представлення результатів наукових досліджень;
- формулювання загальних і часткових висновків за результатами досліджень;
- аналізу та узагальнення інформації, виконувати теоретичні дослідження, спрямовані на вирішення науково-дослідних і виробничих завдань
- навичками по оцінці, аналізу та подання даних, отриманих в результаті виконання науково-дослідної роботи в формах звітів, рефератів, публікацій.

2. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовний модуль 1.

Розділ 1.Актуальні питання сучасної нутриціології

Тема 1.1. Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини і харчових продуктів

Вступ: мета і завдання курсу. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку харчової хімії в Україні. Розвиток харчової та переробної промисловості України Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини, класифікація харчових продуктів.

Тема 1.2. Продукти харчування.

Проблеми постачання людства їжею та шляхи їх вирішення.. Норми споживання харчових речовин і продуктів харчування. Основні характеристики харчових продуктів

Змістовний модуль 2.

Розділ 2. Сучасні концепції харчування. Основні харчові речовини

Тема 2.1. Основи раціонального харчування. Раціональне харчування.

Органічні речовини харчових продуктів. Білки, їх будова і властивості. Ферменти. Вуглеводи. Ліпіди. Органічні кислоти. Вітаміни.

Тема 2.2. Неорганічні речовини харчових продуктів

Мінеральні речовини. Вода

Змістовний модуль 3.

Розділ 3. Інші речовини харчових продуктів

Тема 3.1 Речовини, що додаються до поліпшення органолептичних показників продуктів

Тема 3.2. Речовини, що додаються до поліпшення технологічних властивостей продуктів

Тема 3.3. Шкідливі речовини харчових продуктів

Тема 3.4. Харчові продукти як дисперсні системи

Тема 3.5.Збагачені, комбіновані і штучні продукти харчування

Тема 3.6. Безпека харчових продуктів

3. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практика	Лабор.	Індивід.
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Актуальні питання сучасної нутриціології					
Тема 1.1 Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини і харчових продуктів	18	4			14
Тема 1.2 Продукти харчування.	22	4		5	13
Змістовний модуль 2. . Сучасні концепції харчування. Основні харчові речовини					
Тема 2.1 Основи раціонального харчування. Раціональне харчування. Органічні речовини харчових продуктів	25	6		5	14
Тема 2.2. Неорганічні речовини харчових продуктів	22	4		5	13
Змістовний модуль 3. Інші речовини харчових продуктів					
Тема 3.1. Речовини, що додаються до поліпшення органолептичних показників продуктів	21	2		5	14
Тема 3.2. Речовини, що додаються до поліпшення технологічних властивостей продуктів	20	2		5	13
Тема 3.3 . Шкідливі речовини харчових продуктів	21	2		5	14
Тема 3.4 Харчові продукти як дисперсні системи	20	2		5	13
Тема 3.5 Збагачені, комбіновані і штучні продукти харчування	21	2		5	14
Тема 3.6. Безпека харчових продуктів	20	2		5	13
Усього годин	210	30		45	135

4. ЛЕКЦІЇ

МОДУЛЬ 1

Змістовний модуль 1. Актуальні питання сучасної нутриціології. Продукти харчування.

Тема 1.1. Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини і харчових продуктів

Лекція. Вступ: мета і завдання курсу. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку харчової хімії в Україні. Розвиток харчової та переробної промисловості України Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини, класифікація харчових продуктів.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 1.2. Продукти харчування.

Лекція. Проблеми постачання людства їжею та шляхи їх вирішення.. Норми споживання харчових речовин і продуктів харчування. Основні характеристики харчових продуктів

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Змістовний модуль 2.

Розділ 2. Сучасні концепції харчування. Основні харчові речовини

Тема 2.1. Основи раціонального харчування. Раціональне харчування.

Лекція. Антична теорія харчування. Теорія збалансованого харчування. Теорія адекватного харчування. Концепція здорового (функціонального харчування). Альтернативні теорії харчування. Теорія адекватного харчування. Раціональне харчування. Органічні речовини харчових продуктів. Білки, їх будова і властивості. Небілкові азотисті сполуки. Ферменти. Вуглеводи. Ліпіди. Органічні кислоти. Вітаміни. Водорозчинні вітаміни. Жиророзчинні вітаміни.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 2.2. Неорганічні речовини харчових продуктів

Лекція. Мінеральні речовини. Макроелементи. Мікроелементи. Вода. Хімічно зв'язана волога. Фізико-хімічно зв'язана волога. Фізико - механічно зв'язана волога. Активність води. Вимоги до води, що використовується для харчових цілей.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Змістовний модуль 3. Інші речовини харчових продуктів

Розділ 3. Інші речовини харчових продуктів. Безпека їжі.

Тема 3.1 Речовини, що додаються до поліпшення органолептичних показників продуктів.

Лекція. Харчові добавки. Харчові барвники. Природні барвники. Синтетичні барвники. Ароматичні речовини. Натуральні ароматизатори. Штучні ароматизатори. Підсолоджувачі

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 3.2. Речовини, що додаються до поліпшення технологічних властивостей продуктів

Лекція. Студнеутворювальні речовини. Емульгуючі речовини. Стабілізатори. Консерванти. Антиокислювачі. Ферментні препарати

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 3.3. Шкідливі речовини харчових продуктів

Лекція. Основні показники, що характеризують безпеку продуктів для організму людини: гранично допустима концентрація. допустима добова доза. допустиме добове споживання. Природні токсиканти. Забруднювачі.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 3.4. Харчові продукти як дисперсні системи

Лекція. Класифікація за агрегатним станом, класифікація дисперсних систем за розміром частинок. Якісна характеристика дисперсних систем. Структурно-механічні властивості дисперсних систем. Електрофізичні характеристики дисперсних систем.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 3.5.Збагачені, комбіновані і штучні продукти харчування

Лекція. Продукти спеціального призначення. Продукти дієтичного (лікувального) харчування. Продукти лікувально-профілактичної дії. Біологічно активні добавки. Нутрицевтики. Парафармацевтики. Еубіотики. Комбіновані продукти харчування. Штучні продукти.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

Тема 3.6. Безпека харчових продуктів

Лекція. Концепція критичної контрольної точки при аналізі небезпечного фактора (ККТАНФ). Головні принципи концепції критичної контрольної точки.

Виявлення ККТАНФ. Специфікація, система моніторингу, система усунення недоліків і перевірки.

Література: [1].

Завдання на СРС: Поглиблення знань з теми

5. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Метою циклу лабораторних робіт є:

- створення умов, які необхідні студентам для самостійного відтворення основних хімічних явищ;
- навчання студентів працювати з основними вимірювальними та лабораторними приладами;
- навчання найважливішим методикам виміру;
- створення і закріплення навиків ведення протоколів лабораторних дослідів, які з навчальною метою оформляються у вигляді журналів лабораторних робіт;

Лабораторні роботи виконуються з використанням методичних вказівок [2]. Кожна лабораторна робота містить завдання для самостійного виконання студентом. Всі лабораторні роботи оформлюються студентами у вигляді звітів.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Повна форма
МОДУЛЬ 1		
Змістовний модуль 1. Актуальні питання сучасної нутриціології. Основні харчові речовини		
1	Лабораторна робота 1. Визначення вологи і золи	5
2	Лабораторна робота 2. Визначення біологічної цінності білків по розрахунковому показнику КЕБ	5
3	Лабораторна робота 3. Визначення харчових волокон	5
4	Лабораторна робота 4. Визначення ступеня денатурації білка	5
5	Лабораторна робота 5. Фізико-хімічні перетворення жирів	5
6	Лабораторна робота 6. Визначення ступеня оцукрювання крохмалю	5
Змістовний модуль 2. Сучасні концепції харчування. Основні харчові речовини		
7	Лабораторна робота 8. Визначення вологозатримувальної здатності білків харчових продуктів тваринного походження факторів	5
Змістовний модуль 3. Інші речовини харчових продуктів. Безпека їжі.		

8	Лабораторна робота 10. Визначення нітратів	5
9	Лабораторна робота 11 Визначення антибіотиків	5
	Разом	45

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Для покращення засвоєння матеріалу студентами їм рекомендується поглиблене самостійне вивчення окремих питань. Успіх вивчення дисципліни залежить від систематичної самостійної роботи студента з матеріалами лекцій і рекомендованою літературою. Кожна лабораторна робота містить окреме завдання для самостійного виконання студентом.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Повна форма
Модуль 1		
Змістовний модуль 1. Актуальні питання сучасної нутриціології. Основні харчові речовини		
1	Тема 1.1. Терміни та визначення, класифікація продовольчої сировини і харчових продуктів	14
2	Тема 1.2. Продукти харчування.	13
Змістовний модуль 2. Сучасні концепції харчування. Основні харчові речовини		
3	Тема 2.1. Основи раціонального харчування. Раціональне харчування. Органічні речовини харчових продуктів	14
4	Тема 2.2 . Неорганічні речовини харчових продуктів	13
Змістовний модуль 3. Інші речовини харчових продуктів. Безпека їжі.		
5	Тема 3.1. Речовини, що додаються до поліпшення органолептичних показників продуктів.	14
6	Тема 3.2 Речовини, що додаються до поліпшення технологічних властивостей продуктів	13
7	Тема 3.3 Шкідливі речовини харчових продуктів	14
8	Тема 3.4 Харчові продукти як дисперсні системи	13
9	Тема 3.5 Збагачені, комбіновані і штучні продукти харчування	14
10	Тема 3.6 Безпека харчових продуктів	13
	Разом	135

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, що використовуються при викладанні дисципліни «Комп'ютерні та інформаційні технології в хімії» можна розподілити на наступні групи:

- методи навчання, які за джерелами знань розподіляють на словесні (розповідь, пояснення, лекція, інструктаж) та наочні (демонстрація, ілюстрація);
- методи навчання, які за характером логіки пізнання розподіляють на аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний;
- методи навчання, які за рівнем самостійної розумової діяльності розподіляють на проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Для поліпшення викладання лекційного матеріалу передбачено використання кожним студентом під час лекцій дидактичних засобів навчання (слайдів або плакатів та роздавального матеріалу); передбачено постановка проблемних питань при викладанні матеріалу з кожної теми, максимальне використання наукової літератури.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Передбачається використання модульно-рейтингової системи оцінювання знань. Основною формою контролю знань студентів в кредитно модульній системі є складання студентами контрольних точок запланованого модулю. Формою контролю є накопичувальна система. Складання модуля передбачає виконання студентом комплексу заходів, запланованих кафедрою і передбачених семестровим графіком навчального процесу та контролю знань студентів, затверджених деканом факультету.

Підсумкова оцінка за модуль виставляється за 100-бальною шкалою. При умові, що студент успішно здає всі контрольні точки, набравши з кожної з них не менше мінімальної кількості балів, необхідної для зарахування відповідної контрольної точки, має за результатами роботи в семестрі підсумковий рейтинг не менше 55 балів.

Підсумкова оцінка – середня оцінка за іспит та підсумковий рейтинг в семестрі за національною шкалою і шкалою ECTS. Переведення набраних студентом балів за 100-бальною шкалою в оцінки за національною (5-бальною) шкалою та шкалою ECTS здійснюється в відповідності до таблиці:

Рейтинг студента за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100 балів	відмінно	A
81-89 балів	добре	B
75-80 балів	добре	C
65-74 балів	задовільно	D
55-64 балів	задовільно	E
30-54 балів	незадовільно з можливістю повторного складання	FX

1-29 балів	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F
------------	--	---

Контроль знань студентів передбачає проведення вхідного, поточного і підсумкового контролю.

Вхідний контроль знань проводиться на першому тижні триместру, в якому вивчається навчальна дисципліна, і включає контроль залишкових знань з окремих навчальних дисциплін, які передують вивченню дисципліни «Сучасні напрями розвитку технологій виробництва харчових продуктів» і є базовими для її засвоєння, зокрема, неорганічна хімія, харчова хімія, аналітична хімія, біоорганічна хімія, органічна хімія, фізико-хімічні основи виробництва харчових продуктів, основи технології виробництва харчових продуктів.

Поточний контроль знань студентів включає письмові опитування під час проведення лабораторних робіт, оцінювання звітів з лабораторних робіт і контрольну роботу, яка проводиться на останньому тижні семестру.

Підсумковий контроль знань включає визначення рейтингу за підсумками роботи студента в семестрі та оцінки за іспит.

Іспит проводиться після завершення вивчення дисципліни з метою визначення остаточного рейтингу з навчальної дисципліни.

Триместровий графік навчального процесу та контролю знань
Повна денна форма навчання

Вид навчальних занять або контролю	Розподіл між учбовими тижнями															Вид підсумково-ого контролю
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Лекції	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	30
Практ. зан.																
Лабор. Зан.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	45
Сам. робота	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	135
КСР				КСР		КСР		КСР		КСР		КСР			КСР	
Розрахунки за робота																
Контрольні роботи	ВК							К1								К2
Модулі	← М1 →															

ВК – вхідний контроль; К– письмова контрольна робота; КСР – консультація;

Кредитно-модульна система оцінки знань студентів

№ п/п	№ модуля	Форма контролю	№ навч. тижня	Кількість балів		Короткий зміст контрольної точки й час на її проведення	Література
				макс.	мін.		
1	Модуль 1	ЛР 1	1,2	5	2	Усне опитування проводиться на лабораторних заняттях та включає теоретичні питання з відповідної теми.	[1,2]
		ЛР2	3,4	5	2		
		ЛР3	4,5	5	2		
		ЛР4	6,7	5	2		
		ЛР5	8,9	5	2		
		ЛР6	9,10	5	2		
		ЛР 7	11,12	5	2		
		ЛР8	12,13	5	2		
		ЛР9	14,15	5	2		
		ЛР10	15	5	2		
			КСР 1	8	25	17	Проводяться на лекційних заняттях та включають тестові теоретичні питання з відповідної теми.
		КСР 2	15	30	20		
		Разом		100	55	Кінцевий контроль – іспит	

9. Методичне забезпечення

1. Актуальні питання харчової хімії: стислий конспект лекцій для студентів спеціальності 102 «Хімія» денної форми навчання / уклад. Ю. В. Менафова. – Краматорськ : ДДМА, 2019. – 64 с.

2. Лабораторний практикум по дисципліні «Актуальні питання харчової хімії»: навч. посібник для студентів спеціальності 102 «Хімія» денної форми навчання / уклад. Ю. В. Менафова, Г.О.Санталова. – Краматорськ : ДДМА, 2019. – 84 с.

10. Рекомендована література

Базова

1. Пищевая химия /Нечаев А.П., Траубенберг С.Е., Кочеткова А.А. и др. Под ред. А.П. Нечаева: Учебник. – СПб.: ГИОРД, 2001. – 592 с.

2. Скурихин И.М., Нечаев А.П. Все о пище с точки зрения химика. – М.: Высшая школа, 1991. – 287 с.

3. Позняковский В.М. Гигиенические основы питания, безопасность и экспертиза продовольственных товаров: Учебник. 2-е изд., испр. и доп. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1999. – 448 с.

4. Химический состав пищевых продуктов. Том I. Справочные таблицы содержания основных пищевых веществ и энергетической ценности пищевых продуктов / Под ред. И.М. Скурихина, М.Н. Волгарева. – М.: Агропромиздат, 1987. – 223 с.

5. Химический состав пищевых продуктов. Том 2. Справочные таблицы содержания аминокислот, жирных кислот, витаминов, макро- и микроэлементов и углеводов / Под ред. И.М. Скурихина, М.Н. Волгарева. – М.: Агропромиздат, 1987. – 357 с.

6. Химический состав пищевых продуктов. Том 3. Справочные таблицы содержания основных пищевых веществ и энергетической ценности блюд и кулинарных изделий / Под ред. И.М. Скурихина, В.А. Шатерникова. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984. – 328 с.

Допоміжна

1. Булдаков А.С. Пищевые добавки. Справочник / А.С. Булдаков. – М.: ДеЛи принт, 2001. – 436 с.

2. Гичев Ю.Ю. Руководство по биологически активным добавкам / Ю.Ю. Гичев, Ю.П. Гичев – М.: „Триада-Х“, 2001. – 232 с.

3. Шабров А.В. Биохимические основы действия микрокомпонентов пищи / А.В. Шабров, В.А. Дадали, В.Г. Макаров. – М.: Аввалон, 2003. – 184 с.

11. Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
2. <http://www.dgma.donetsk.ua/metodicheskoe-obespechenie-hiop.html> - Сайт ДДМА, сторінка методзабезпечення кафедри хімії та ОП.
3. <https://yadi.sk/d/Hvbs4DeGbdTgT> - Методичні матеріали для студентів денної форми навчання.
4. http://irbis-nbu.gov.ua/irbis_nbu.htm
5. <http://www.liet.lviv.ua/redakce/index.php?slozka=715&xuser=&lanG=uk>
6. http://www.onaft.edu.ua/?view=arhiv_newspaper

Програму розроблено
доцентом кафедри хімії та ОП, к.х.н.

Менафовой Ю.В.